

Prawo upadłościowe¹

z dnia 28 lutego 2003 r. (Dz.U. Nr 60, poz. 535)

Tekst jednolity z dnia 22 listopada 2017 r. (Dz.U. 2017, poz. 2344)²

(zm.: Dz.U. 2017, poz. 2491; 2018, poz. 398, poz. 685, poz. 1544, poz. 1629)

Spis treści

	Art.
Część pierwsza. Przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym i jego skutkach	1–377
Tytuł I. Przepisy ogólne	1–17
Dział I. Przepisy wstępne	1–4
Dział II. Podmiotowy zakres stosowania ustawy	5–9b
Dział III. Podstawy ogłoszenia upadłości	10–17
Tytuł II. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości	18–56h
Dział I. Sąd	18–19
Dział II. Wniosek o ogłoszenie upadłości	20–25
Dział III. Przepisy o postępowaniu	26–35
Dział IV. Postępowanie zabezpieczające	36–43
Rozdział 1. Przepisy ogólne	36–37
Rozdział 2. Zabezpieczenie majątku dłużnika	38–43
Dział V. (<i>uchylony</i>)	44–50
Rozdział 1. (<i>uchylony</i>)	44–48
Rozdział 2. (<i>uchylony</i>)	49–50
Dział VI. Orzeczenie o ogłoszeniu upadłości	51–56
Dział VII. Przygotowana likwidacja	56a–56h
Tytuł III. Skutki ogłoszenia upadłości	57–148
Dział I. Skutki ogłoszenia upadłości co do osoby upadłego	57–60 ¹
Dział II. Skutki ogłoszenia upadłości co do majątku upadłego	61–126
Rozdział 1. Masa upadłości	61–82
Oddział 1. Przepisy ogólne	61–67a
Oddział 2. Ustalanie składu masy upadłości	68–69
Oddział 3. Wyłączenia z masy upadłości	70–74
Oddział 4. Czynności upadłego dotyczące mienia wchodzącego w skład masy upadłości	75–80
Oddział 5. Zakaz obciążania masy upadłości	81–82
Rozdział 2. Skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego	83–118

¹ Treść odnośnika publikujemy na końcu ustawy.

² Tekst jednolity ogłoszono dnia 15.12.2017 r.

Rozdział 3. Skutki ogłoszenia upadłości co do spadków nabytych przez upadłego	119–123
Rozdział 4. Wpływ ogłoszenia upadłości na stosunki majątkowe małżeńskie upadłego	124–126
Dział III. Bezskuteczność i zaskarżanie czynności upadłego	127–135
Dział IV. Wpływ ogłoszenia upadłości na zlecenia rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych	136–137
Dział V. Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowania sądowe i administracyjne	137 ¹ –148
Rozdział 1. (<i>uchylony</i>)	137 ¹ –148
Tytuł IV. Przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym prowadzonym po ogłoszeniu upadłości	149–235
Dział I. Sąd i sędzia-komisarz	149–155
Rozdział 1. Sąd	149–150
Rozdział 2. Sędzia-komisarz i zastępca sędziego-komisarza	151–155
Dział II. Syndyk i zastępca syndyka	156–184
Dział III. Uczestnicy postępowania	185–213
Rozdział 1. Upadły	185–188
Rozdział 2. Wierzyciele	189–213
Oddział 1. Przepisy ogólne	189–190
Oddział 2. Zgromadzenie wierzycieli	191–200
Oddział 3. Rada wierzycieli	201–213
Dział IV. Przepisy ogólne dotyczące postępowania po ogłoszeniu upadłości	214–229
Dział V. Koszty i inne zobowiązania masy upadłości	230–235
Tytuł V. Zgłoszenie i ustalenie wierzytelności	236–266
Dział I. Zgłoszenie wierzytelności	236–243
Rozdział 1. Wierzytelności podlegające zgłoszeniu	236–238
Rozdział 2. Zgłoszenie wierzytelności	239–240
Rozdział 3. Sprawdzanie zgłoszonych wierzytelności	241–243
Dział II. Lista wierzytelności	244–266
Rozdział 1. Ustalenie listy wierzytelności	244–254
Rozdział 2. Zaskarżenie listy wierzytelności	255–259
Rozdział 3. Zatwierdzenie, prostowanie i uzupełnienie listy wierzytelności	260–266
Tytuł VA. Układ w upadłości	266a–266f
Tytuł VI. (<i>uchylony</i>)	267–305
Dział I. (<i>uchylony</i>)	267–280
Dział II. (<i>uchylony</i>)	281–289
Dział III. (<i>uchylony</i>)	290–297
Dział IV. (<i>uchylony</i>)	298–301
Dział V. (<i>uchylony</i>)	302–305
Tytuł VII. Likwidacja masy upadłości	306–334
Dział I. Przepisy ogólne	306–315
Dział II. Sprzedaż przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części oraz nieruchomości, prawa użytkowania wieczystego, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu i statku morskiego wpisanego do rejestru okrętowego	316–324
Dział III. Sprzedaż ruchomości oraz przejęcie przez zastawnika ruchomości obciążonej zastawem rejestrowym	325–330a

Dział IV. Likwidacja wierzytelności i praw majątkowych	331–334
Tytuł VIII. Podział funduszków masy upadłości i sum uzyskanych ze zbycia rzeczy i praw obciążonych rzeczowo	335–360
Dział I. Przepisy ogólne	335–341
Dział II. Kolejność zaspokajania wierzycieli	342–346
Rozdział 1. Przepisy ogólne	342–344
Rozdział 2. Kolejność spłacania wierzytelności zabezpieczonych hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym i hipoteką morską	345–346
Dział III. Postępowanie w sprawie podziału funduszków masy upadłości	347–360
Rozdział 1. Ustalenie planu podziału	347–351
Rozdział 2. Wykonanie planu podziału	352–360
Tytuł IX. Zakończenie i umorzenie postępowania upadłościowego oraz ich skutki	361–372
Tytuł X. Postępowanie w sprawach orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej	373–377
Część druga. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania upadłościowego	378–417
Tytuł I. Przepisy ogólne	378–381
Tytuł II. Jurysdykcja krajowa	382–384
Tytuł III. Uznawanie orzeczeń o wszczęciu zagranicznego postępowania upadłościowego	385–404
Tytuł IV. Wtórne postępowanie upadłościowe	405–412
Tytuł V. Współpraca z sądami zagranicznymi i zarządcami zagranicznymi	413–417
Część trzecia. Odębne postępowania upadłościowe	418–491 ²³
Tytuł I. Postępowanie upadłościowe wszczęte po śmierci niewypłacalnego dłużnika	418–425
Tytuł IA. Postępowanie upadłościowe wobec deweloperów	425a–425s
Dział I. Przepisy ogólne	425a–425d
Dział II. Dalsze prowadzenie przedsięwzięcia deweloperskiego	425e–425h
Dział III. Likwidacja nieruchomości, na której prowadzone jest przedsięwzięcie deweloperskie	425i–425k
Dział IV. Kontynuacja przedsięwzięcia deweloperskiego przez innego przedsiębiorcę	425l–425m
Dział V. Kontynuacja przedsięwzięcia deweloperskiego w układzie	425n–425s
Tytuł II. Postępowanie upadłościowe wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych	426–470
Dział I. Przepisy ogólne	426–441a
Dział II. Postępowanie upadłościowe wobec banków hipotecznych	442–450a
Dział III. Postępowanie upadłościowe wobec instytucji kredytowych, banków zagranicznych oraz banków krajowych prowadzących działalność za granicą	451–470
Rozdział 1. Przepisy ogólne	451–455
Rozdział 2. Postępowanie	456–459 ¹
Rozdział 3. Prawo właściwe oraz skutki ogłoszenia upadłości	460–470
Tytuł III. Postępowanie upadłościowe wobec zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji	471–482
Dział I. Przepisy ogólne	471–480

Dział II. Postępowanie upadłościowe wobec mających siedzibę w państwach członkowskich Unii Europejskiej lub państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym zakładów ubezpieczeń i ich oddziałów oraz zakładów reasekuracji i ich oddziałów	481–482
Tytuł IV. Postępowanie upadłościowe wobec emitentów obligacji	483–491
Tytuł V. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej	491 ¹ –491 ²³
Część czwarta. (<i>uchylony</i>)	492–521
Część piąta. Przepisy karne	522–523
Część szósta. Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i przepisy końcowe	524–546
Dział I. Zmiany w przepisach obowiązujących	524–535
Dział II. Przepisy przejściowe	536–544
Dział III. Przepisy końcowe	545–546

Część pierwsza. Przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym i jego skutkach

Tytuł I. Przepisy ogólne

Dział I. Przepisy wstępne

Art. 1. [Zakres ustawy]

1. Ustawa reguluje:

- 1) **zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami;**
- 2) **zasady dochodzenia roszczeń od niewypłacalnych dłużników będących osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej;**
- 3) **skutki ogłoszenia upadłości;**
- 4) **zasady umarzania zobowiązań upadłego będącego osobą fizyczną.**
- 5) (*uchylony*)

2. Przepisy ustawy stosuje się również do innych podmiotów określonych w ustawie.

Spis treści

	Nb
I. Prawo upadłościowe w Polsce	1–11
1. Geneza prawa upadłościowego	1
2. Ogólny zarys rozwoju prawa upadłościowego w Polsce	2
3. Wczesne początki rozwoju prawa upadłościowego w Polsce	3
4. Prawo upadłościowe w okresie zaborów do 1918 r.	4
5. Prawo upadłościowe w II Rzeczypospolitej przed reformą z 1934 r.	5
6. Prawo upadłościowe z 1934 r.	6
7. Prawo upadłościowe w latach 1945–1989	7
8. Prawo upadłościowe i naprawcze z 2003 r.	8
9. Prawo upadłościowe z 2015 r.	9

10. Nowelizacje PrUpad po 1.1.2016 r.	10
11. Nowelizacja prawa upadłościowego w innych systemach prawnych	11
II. Prawo o niewypłacalności dłużnika jako samodzielna gałąź prawa	12–22
1. Wyodrębnienie gałęzi prawa	12
2. Kompleksowa regulacja prawna	13
3. Poglądy na temat miejsca prawa upadłościowego w systemie prawa	14
4. Kryteria wyodrębnienia prawa upadłościowego	15
5. Wewnętrzna systematyzacja prawa upadłościowego	16
6. Normy materialnego prawa upadłościowego	17
7. Charakter prawny postępowania upadłościowego	18
8. Stadia postępowania upadłościowego	19
9. Objęcie postępowaniem należności publicznoprawnych i prywatnoprawnych	20
10. Przedsiębiorcy i konsumenci jako podmioty wyposażone w zdolność upadłościową	21
11. Kodeks spółek handlowych a problem regulacji niewypłacalności spółek handlowych	22
III. Inne źródła Prawa upadłościowego w Polsce	23–31
1. Uwagi wstępne	23
2. Przepisy wykonawcze	24
3. Ustawa o Krajowym Rejestrze Zadłużonych	25
4. Ustawa o licencji doradcy restrukturyzacyjnego	26
5. Inne ustawy	27
6. Prawo europejskie	28
7. Zalecenie Komisji	29
8. Dyrektywa restrukturyzacyjna	30
9. Rekomendacje UNCITRAL	31
IV. Instytucje prawa prywatnego w Prawie upadłościowym	32–37
1. Uwagi wstępne	32
2. Aparatura pojęciowa	33
3. Brak specjalnej normy odsyłającej do KC	34
4. Adopcja instytucji prawa cywilnego w Prawie upadłościowym	35
5. Charakter <i>sui generis</i> instytucji prawnych	36
6. Dominacja grupowego interesu wierzycieli	37
V. Podmiotowy i przedmiotowy zakres ustawy	38–41
1. Dwutorowe uregulowanie skutków niewypłacalności	38
2. Podmiotowy zakres stosowania ustawy	39
3. Zakres przedmiotowy ustawy	40
4. Grupowe postępowanie koordynacyjne	41
VI. Upadłość jako postępowanie zbiorowe	42–43
1. Wielość wierzycieli	42
2. Wielość wierzycieli a postępowanie odrębne	43
VII. Upadłość a KRZ, KRS, CEIDG, RNP	44–54
1. Krajowy Rejestr Zadłużonych	44
2. Jawność rejestru	45
3. Nieusuwalność danych z rejestru	46
4. Zakres informacji ujawnianych w KRZ	47
5. Zakres informatyzacji postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych	48
6. Wnoszenie pism i dokumentów za pośrednictwem systemu teleinformatycznego	49

7. Utrwalanie orzeczeń w systemie teleinformatycznym; doręczenia; środki zaskarżenia	50
8. Informacja dotycząca masy upadłości w systemie teleinformatycznym	51
9. Zgłaszanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym	52
10. Zakres danych umieszczanych w KRS i CEIDG	53
11. Rejestr Należności Publicznoprawnych	54

I. Prawo upadłościowe w Polsce

- 1 1. Geneza prawa upadłościowego.** Odnośnie wczesnych załączków rozwoju prawa, które w czasach nowożytnych zostało określone jako prawo upadłościowe, w cywilizacjach starożytnych zob. np. *B. Prusak*, *Ekonomiczne i prawne aspekty upadłości przedsiębiorstw*, Warszawa 2007, s. 16 i n.; *L. Datmer*, *Sejsachetja (oddłużenie) w świetle prawa własności*, Kraków 1934, s. 3 i n. Odnośnie do wczesnych załączków prawa o niewypłacalności w prawie rzymskim zob. np. *J. Rosenberg*, *Geneza i rozwój postępowania upadłościowego w prawie rzymskim*, Warszawa 1935; *J. Rosenberg*, *Postępowanie upadłościowe w prawie rzymskim*, GS 1996, Nr 2, s. 8 i n.; *Z. Kolańczyk*, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1976, s. 158; *M. Kuryłowicz*, *A. Wiliński*, *Prawo rzymskie prywatne*, Kraków 2000, s. 79; *W. Wołodkiewicz*, *M. Zabłocka*, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1935, s. 309. Na temat historii rozwoju prawa upadłościowego w średniowiecznej Europie zob. np. *R. Wojciechowski*, *Debitor fugitivus i początki prawa upadłościowego*, w: *P. Jurek* (red.), *Postępowanie egzekucyjne w dziejach*, Wrocław 2007, s. 49 i n.; *S. Gurgul*, *Ekonomiczne i prawne czynniki oraz procedury upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, Praca doktorska, Wrocław 2014, s. 42. Zgodnie z *lex duodecim tabularum* wierzycielom przysługiwało prawo pokrojenia na kawałki dłużnika i podzielenia między siebie, ale także sprzedaży dłużnika i zaspokojenia swoich roszczeń z uzyskanych w ten sposób środków „*Tertius nundinis partis secanto. Si plus minusve secuerint se fraude (paude) esto*”.
- 2 2. Ogólny zarys rozwoju prawa upadłościowego w Polsce.** Rozwój prawa upadłościowego w Polsce jest ściśle powiązany z jej dziejami polityczno-ustrojowymi. Można go umownie podzielić na następujące cztery okresy. Okres pierwszy, to początki rozwoju prawa upadłościowego i stabilizacja pewnych zasad dotyczących postępowania z niewypłacalnymi dłużnikami. Obok form pomsty bezpośrednio na osobie niewypłacalnego dłużnika zaczynają powoli kształtować się zasady postępowania zmierzające do zaspokojenia jego wierzycieli. W wyniku rozwoju prawa dochodzi do powołnego zastąpienia odpowiedzialności osobą na odpowiedzialność majątkiem. Powstają pierwsze, może jeszcze niezgrabne, normy prawne. Najpierw zwyczajowe, później także pisane. Normy prawne nie zawsze mają jeszcze charakter abstrakcyjny, tworzone są także dla jednostkowej potrzeby. Okres drugi, to – będące konsekwencją ówczesnych wydarzeń politycznych – narzucenie obcych porządków prawnych w okresie rozbiorowym, w tym m.in. w zakresie niewypłacalności. Wskazać tu należy na prawo pruskie, austriackie, rosyjskie, ale także francuskie i węgierskie (to ostatnie na obszarze Spiszu i Orawy). Zob. np. *A. Peretz*, *Z powodu projektu ustawy o upadłości*, PPH 1926, s. 251 i n. Sytuacja polityczna uniemożliwiła rozwój rodzimej myśli prawnej m.in. w tej dziedzinie prawa. Prawo dzielnicowe przejęte po okresie rozbiorów przez nowo restytuowane państwo polskie, w zakresie problematyki upadłości. przetrwało jeszcze przez pierwsze lata II Rzeczypospolitej. Zob. np. *M. Allerhand*, *Międzydzielnicowe prawo konkursowe w Państwie Polskim*, *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości Dział Nieurzędowy*, Warszawa 1929, Nr 3. Okres trzeci, to kształtowanie własnych, dojrzałych koncepcji prawnych i ich unifikacja, po odzyskaniu niepodległości, w II Rzeczypospolitej. Kamieniem

milowym jest 1934 r. w którym – na mocy rozporządzenia Prezydenta RP – wprowadzono zunifikowane prawo upadłościowe i prawo układowe. Okres czwarty, to poszukiwanie własnych, nowoczesnych rozwiązań w zakresie upadłości, po wcześniejszym dokonaniu niewielkich adaptacji przedwojennych uregulowań dla potrzeb życia gospodarczego w latach 90. XX w.

3. Wczesne początki rozwoju prawa upadłościowego w Polsce. Wypada zacząć od stwierdzenia, że z uwagi na okoliczność, iż rzymskie *limes* nie objęły swoim zasięgiem terenów polskich, prawo rzymskie w zasadzie nie miało tak zasadniczego wpływu na rozwój polskich instytucji prawnych jak w niektórych innych systemach prawnych. R. *Taubenschlag*, *Proces polski XIII i XIV w. do Statutów Kazimierza Wielkiego*, Lwów 1927; K. *Stefko*, *Rzut oka na historyczny rozwój prawa egzekucyjnego*, w: *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*, t. II, Lwów 1916, s. 459. Polskie prawo egzekucyjne (które, w kontekście omawianego tematu można określić jako egzekucja singularna) jest starsze niż prawo upadłościowe (określane jako egzekucja generalna). Na temat dawnego polskiego prawa egzekucyjnego zob. P. *Wiązek*, *Postępowanie egzekucyjne w średniowiecznej Polsce*, w: P. *Jurek* (red.), *Postępowanie egzekucyjne w dziejach*, Wrocław 2007, s. 78; M. *Owsianka*, *Postępowanie egzekucyjne w statutach Kazimierza Wielkiego*, PPE 2011, Nr 1 s. 5 i n. Jak wskazuje jeden z badaczy, O. *Buber*, „w źródłach dawnego prawa polskiego nie znajdujemy ścisłych danych co do materialnych i proceduralnych zasad w sprawach upadłościowych”. Autor ten podkreśla, iż zagadnienia dochodzenia roszczeń od niewypłacalnego dłużnika różniły się w zależności od tego, czy dotyczyły „spraw ziemskich”, spraw miejskich niehandlowych, czy spraw handlowych. Było to konsekwencją ukształtowania się od XIII w. prawa stanowego, a zatem zjawiskiem typowym na tle epoki – wcześniej obowiązywało polskie prawo zwyczajowe (*ius Polonicum*) (O. *Buber*, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936 s. 7; B. *Lesiński*, w: B. *Lesiński*, W. *Rozwadowski*, *Historia prawa sądowego*. Zarys wykładu, Poznań 2007, s. 129). Po pierwsze, w sprawach ziemskich, po przeprowadzeniu egzekucji „osobistej i samowolnej” właściciel ziemski powinien był przekazać nieruchomości największemu wierzycielowi, który jako *posesor traditorius* dzierżył ją, aż do zaspokojenia własnej wierzytelności i wierzytelności innych wierzycieli. Obowiązywały szczególnie zasady kolejności zaspokajania wierzycieli. „Na pierwszym miejscu były zaspakajane pretensje gruntowe, zużyte do reparacji dóbr, a podnoszące ich wartość, później zasługi ludzi dworskich, dalej zapisy grodowe, obliży, wyderkafy, *pia legata*, długi wekslowe, itd.” Z kolei pod koniec XVIII w. w celu zaspokojenia wierzycieli komisarze przeprowadzali przetargi na sprzedaż nieruchomości. Postępowanie składało się z pięciu etapów. Pierwszym była komportacja dokumentów (zgłoszenie wierzytelności), drugim likwidacja (badanie wierzytelności), trzecim taksacja dóbr, czwartym kolokacja (zabezpieczanie długów na dobrach), wreszcie przetarg. Po drugie, w sprawach miejskich, niehandlowych, jeżeli właściciel nieruchomości miejskich był zadłużony, wówczas władze miejskie obowiązane były nieruchomości sprzedać w przetargu publicznym i zaspokoić wierzycieli z uzyskanej ceny. Co do zasady, wierzyciele byli traktowani równorzędnie, przy stosunkowym zmniejszeniu kwot przeznaczonych na ich zaspokojenie (tzw. *potioritas iure falcidia*). Po trzecie, jak podaje O. *Buber*, w sprawach handlowych, pomiędzy kupcami, obowiązywało zwyczajowe prawo niemieckie. O. *Buber*, *Polskie* s. 8.

4. Prawo upadłościowe w okresie zaborów do 1918 r. Zinstytucjonalizowane prawo upadłościowe wprowadziły w Polsce dopiero prawodawstwa zaborcze. Por. na temat rozwoju ówczesnego prawa upadłościowego na świecie np.: S. *Betza*, *O upadłościach i bankructwach*, Kraków 1891, 1897; *tenże*, *Nowe prawo upadłościowe włoskie*, b.m.w. 1886; *tenże*, *Rys nowego prawa upadłościowego angielskiego*, b.m.w. 1889; K. *Nowakowski*, *Nowy projekt reformy prawa upadłościowego*,

GSW 1897, s. 375 i n.; *tenże*, Reformy upadłościowe we Francji, GSW 1889, s. 468 i n.; A. *Klimaszewska*, Francuskie prawo handlowe na przełomie XIX i XX wieku. Kodeks Handlowy Napoleona z 1807 r. a jego dekodyfikacja, Zeszyty Prawnicze UKSW 2011, Nr 11.2, s. 189 i n. Rozwój prawa upadłościowego był ściśle powiązany z ówczesnym rozwojem stosunków gospodarczych. W okresie rozbiorów, w dziedzinie upadłości obowiązywało kilka porządków prawnych. Pruski, austriacki, a w zaborze rosyjskim, w województwach wschodnich – rosyjski, a na obszarze Królestwa Kongresowego (w tym także po jego zniesieniu), francuski, „w spadku” po Księstwie Warszawskim. Ponadto na niewielkim obszarze Spiszu i Orawy obowiązywało prawo węgierskie (co można kwalifikować jako „piąty” porządek prawny). K. *Sójka-Zielińska*, Historia, s. 243–244; W. *Siedlecki*, Międzynarodowe prawo upadłościowe, Lwów 1937, s. 7; M. *Allerhand*, Międzydzielnicowe prawo konkursowe, s. 3. Prawo zaborcze (w głównej mierze niemieckie i austriackie) – w którym wyrastali teoretycy, jak i praktycy prawa – było zaczynem dla rodzimej konstrukcji prawa upadłościowego, już po odzyskaniu niepodległości. Zob. F. *Zoll*, Czy austriackie prawo dotyczące niewypłacalności może stanowić wzór dla polskiego ustawodawcy?, SP 2001, Nr 2, s. 32.

Unifikacja prawa upadłościowego z 1934 r. wyrastała zatem ze swoistego tygła prawnego, w którym mieszały się wpływy niemieckie, austriackie, francuskie, rosyjskie. Uregulowania postzaborcze nie utraciły mocy obowiązującej w 1918 r., ale jeszcze przez stosunkowo długi czas były źródłem prawa upadłościowego w II Rzeczypospolitej. Na obszarze byłego Królestwa Kongresowego (w tym także po jego zniesieniu) postępowanie upadłościowe regulował francuski Kodeks handlowy z 10.9.1807 r. (w pierwotnym brzmieniu) – art. 437–614 (księga III „O upadłości i bankructwach”). Zob. H. *Fruchs*, O nowem prawie upadłościowym, Głos Prawa 1935, Nr 12, s. 763 i n.; S. *Bełza*, Art. 442 kod. handl., GSW 1891, s. 277 i n.; *tenże*, Instytucja sędziego-komisarza w upadłości, GSW 1894, s. 146 i n.; *tenże*, Jeszcze o roli wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, GSW 1890, s. 618 i n.; F. *Podlewski*, Rehabilitacja, GSW 1896, s. 106 i n.; J. *Namitkiewicz*, Istota prawna sprawdzenia wiarygodności, GSW 1909, s. 235 i n.; A. *Stomiński*, Upadłość (w b. Kongresówce) w wyrokach b. Izby Sądowej i b. Senatu, Warszawa 1924; J. *Namitkiewicz*, Podręcznik prawa handlowego, wekslowego, czekowego i upadłościowego, Warszawa 1927, s. 486; *tenże*, Kodeks handlowy obowiązujący w b. Królestwie Polskim, Warszawa 1927, s. 161 i n.; K. *Sójka-Zielińska*, Historia, s. 247; S. *Zawadzki*, Prawo cywilne obowiązujące w Królestwie Polskim, t. III, Warszawa 1863, s. 623–624; W. *Łodziewski*, A. *Natanson*, Upadłość. Tekst ustawy obowiązującej na terenie b. Królestwa Kongresowego wraz z orzecznictwem i komentarzem oraz wzory podań, skarg i protokołów w sprawach upadłościowych, Warszawa 1931, s. 1 i n.; T. *Kosiński*, Rozwój ustawodawstwa cywilnego w Polsce, Czasopismo Sędziowskie 1938, Nr 6, s. 304; W. *Szatensztajn*, Kodeks handlowy, Warszawa 1932. Ów akt prawny został wprowadzony do obrotu prawnego mocą ustawy Sejmu Księstwa Warszawskiego z 24.3.1809 r. Na obszarze ziem wschodnich (zabór rosyjski) przepisy dotyczące procedury w sprawach upadłości handlowej były zawarte w ustawie o postępowaniu handlowem z 1832 r. (ze zmianami, ostatnią w 1893 r.) w art. 384 do 549 (S. *Goldstein*, O. *Federowicz*, S. *Frankenstein-Sieczkowski*, W. *Miszewski*, W. *Przedpelski*, W. *Żywicki*, Ustawa postępowania cywilnego sądowego obowiązująca w okręgach apelacyjnych warszawskim, lubelskim i wileńskim, Warszawa 1923, s. 77 i n.; A. *Jackowski*, Rosyjskie tzw. „administracje handlowe” na gruncie prawnym Królestwa Polskiego, GSW 1906, s. 253; B. *Rotwand*, O administracji handlowej i pokrewnych urządzeniach w stosunku do naszych potrzeb, GSW 1909, s. 83 i n.; S. *Waschka* (red.), Podręczna Encyklopedia Handlowa, t. II, Poznań (bez daty), s. 905; Zbiór Praw (ces. ros.) t. XI, cz. 2). Procedura upadłościowa oparta była o ideę szerokiej autonomii wierzycieli, działających

na podstawie wybieranego przez nich zarządu konkursowego. Szczególna regulacja dotyczyła instytucji kredytowych w art. 137–172 ustawy kredytowej o zamknięciu instytucji kredytowej na wypadek upadłości. Zbiór Praw (ces. ros.) t. XI, cz. 2; *S. Waschka* (red.), Podręczna, s. 905; *O. Buber*, Polskie, s. 8; *B. Stelmachowski*, Prawo, s. 1; *J. Namitkiewicz*, Podręcznik, s. 537 i n. Datę 21 marca i 12.11.1915 r. nosi rozporządzenie w przedmiocie tzw. nadzoru sądowego, wprowadzone przez niemieckie władze okupacyjne, na zajętych obszarach zaboru rosyjskiego, wzorowane na niemieckim pierwowzorze z 8.8.1914 r. *S. Goldstein*, O zarządzeniu nadzoru celem uniknięcia upadłości, *Themis Polska* 1916, Nr 6, s. 335 i n. Przepisy te były powiązane z niewypłacalnością „wskutek wojny”. Jeżeli chodzi o zabór austriacki, to prezentację źródeł prawa wypada zacząć od patentu konkursowego wydanego za czasów Józefa II w dniu 1.5.1781 r., uzupełnianego w 1784 r. Z 25.12.1868 r. pochodzi nowa austriacka ustawa konkursowa, oparta o wzorce niemieckie. *Dziennik Praw* (ces. austr.) 1869, Nr 1; *E. Till*, *Zasady materialnego prawa konkursowego austriackiego*, Lwów 1910, s. 4; *J. Trammer*, *Ustawa konkursowa wraz z innymi ustawami i rozporządzeniami odnoszącymi się do prawa konkursowego*, orzeczeniami Sądu Najwyższego i objaśnieniami, Kraków 1904, s. 1 i n. Zasadnicza reforma austriackiego prawa upadłościowego przypadła na pierwszy rok I wojny światowej. Z daty 10.12.1914 r. wymienić należy trzy akty prawne (*M. Allerhand*, *Przedmowa do Kodeksu cywilnego z 1931 r.*, obowiązującego w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim oraz ustawy dodatkowe, Lwów 1936, t. 22, s. 18; *tenże*, *Upadłość przy jednym wierzycielu*, PPC 1936, Nr 5–6, s. 140; *Z. Fenichel*, *Polskie prawo upadłościowe a austriacka ordynacja konkursowa*, PPC 1934; *L. Trammer*, *Ordynacja ugodowa*, Kraków 1916, s. 2; *A. Chetmoński*, *O nadzorze celem uniknięcia upadłości*, PPH 1925, Nr 3, s. 145 i n.; *S. Waschka* (red.), *Podręczna*, s. 905; *J. Namitkiewicz*, *Podręcznik*, s. 512 i 538). Po pierwsze, ordynację upadłościową (składającą się z „właściwego” prawa upadłościowego i przewodu upadłościowego), po drugie, ordynację ugodową poza postępowaniem upadłościowym, a po trzecie, ordynację o zaczepieniu czynności prawnych dłużnika poza postępowaniem upadłościowym. W dobie II Rzeczypospolitej, w latach 1922–1934, austriacka ustawa konkursowa zostanie rozszerzona na obszar Spiszu i Orawy, wypierając tym samym uregulowania węgierskie z zakresu upadłości (*W. Siedlecki*, *Międzynarodowe*, s. 7). Jeżeli chodzi o zabór pruski, to przepisy o niewypłacalności miały swoje źródło w – rozległym – Landrechcie z 1794 r. Dalej wspomnieć należy o ustawie Związku północno-niemieckiego o udzieleniu pomocy prawnej z 21.6.1869 r., która w płaszczyźnie § 13–18 regulowała prawo konkursowe. Niemniej zasadnicze znaczenie miała Ordynacja upadłościowa z 10.2.1877 r., tj. ustawa o postępowaniu upadłościowym (*Dziennik Praw Rzeszy* Nr 10, s. 351), z mocą obowiązującą od 1.10.1879 r. Zob. np. *B. Stelmachowski*, *Prawo upadłościowe ziem zachodnich*, Poznań 1932, s. 1; *J. Hryniewiecki*, *Ordynacja upadłościowa*, Poznań 1926, s. 5 i n.; *J. Namitkiewicz*, *Podręcznik*, s. 509; *H-G. Landfermann*, *Najważniejsze problemy reformy niemieckiego prawa o niewypłacalności*, w: *J. Brol* (red.), *Niemieckie prawo insolwencyjne*, Warszawa 1996, s. 13; *I. Gil*, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 37; *P. Feliga*, *Stanowisko prawne*, s. 7; *W. Uhlenbruck*, *Einhundert Jahre Konkursordnung*, w: *W. Uhlenbruck, B. Klasmeyer, B. Kubler* (red.), *Einhundert Jahre Konkursordnung 1877–1977*, Kolonia 1977, s. 3 i n.; *W. Endemann*, *Das deutsche Konkursverfahren*, Leipzig 1889, s. 6; *G. v. Wilmowski*, *Deutsche Reichs – Konkursordnung*, Berlin 1906; *B. Stelmachowski*, *Polskie prawo upadłościowe a niemiecka ordynacja konkursowa ziem zachodnich*, PPC 1935, Nr 5–8; *tenże*, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na górnym Śląsku*, Poznań 1923; *tenże*, *Prawo upadłościowe ziem zachodnich*, Poznań 1932. Nowela Ordynacji upadłościowej miała miejsce ustawą z 17.5.1898 r. Ordynacja upadłościowa została wprowadzona ustawą z 10.2.1877 r. w przedmiocie

wprowadzenia ordynacji upadłościowej (konkursowej) z 10.2.1877 r. Dziennik Praw Rzeszy Nr 10, s. 248. Zob. *J. Hryniewiecki*, Ordynacja, s. 1 i n. Zagadnienia związane z wysokościami opłat w postępowaniu zawarte były w ustawie o kosztach sądowych z 18.6.1878 r. Dziennik Praw Rzeszy, s. 141. Zob. *J. Hryniewiecki*, Ordynacja, s. 172 i n. Ów akt prawny wymaga szczególnego podkreślenia, gdyż miał on duży wpływ na uregulowania austriackie, a następnie na polskie z 1934 r. Przepisy ordynacji upadłościowej rozpoczynały się od przepisów ogólnych regulujących takie zagadnienia jak masa upadłości, wierzyciele, ograniczenia praw upadłego w zarządzie majątkiem, skutki upadłości dla „aresztu i egzekucji”, skutki upadłości dla zobowiązań upadłego, tzw. zaczepienie (czyli bezskuteczność czynności upadłego względem masy), wyłączenia z masy upadłości, potrącenie, wreszcie zagadnienie wierzytelności w upadłości. Księga druga ordynacji upadłościowej regulowała zasady postępowania upadłościowego. Znajdowały się tam przepisy dotyczące sądu, zarządcy, wydziału wierzycieli (rady wierzycieli), zgromadzenia wierzycieli, „upadłego dłużnika”. Księga druga określała również postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Zgodnie z § 102 ordynacji przesłanką otwarcia postępowania upadłościowego była niewypłacalność. Zgodnie z ustawą „w szczególności należy przyjąć niewypłacalność, gdy nastąpiło zawieszenie wypłat”. Postępowanie mogło być otwarte tylko na wniosek, który mógł złożyć upadły dłużnik i każdy z wierzycieli. Ustawa określała dalej zasady postępowania zarządcy, zgłaszania wierzytelności, w tym zasady dotyczące ustalania spornych wierzytelności, podział pomiędzy wierzycieli. Interesującą instytucją była „przymusowa ugoda” pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami nieuprzywilejowanymi. Ordynacja upadłościowa zawierała wreszcie postanowienie szczegółowe, np. dodatkową przesłankę ogłoszenia upadłości spółki akcyjnej na wypadek nadmiernego zadłużenia. Szczególny charakter miało rozporządzenie o dozorcze gospodarczym celem uniknięcia upadłości z 14.12.1916 r. Dziennik Praw Rzeszy s. 1363. Zob. *J. Hryniewiecki*, Ordynacja, s. 119 i n. (wcześniej nadzór sądowy celem uniknięcia upadłości regulowało rozporządzenie z 8.8.1914 r. *J. Namitkiewicz*, Podręcznik, s. 545). Zgodnie z § 1 tego rozporządzenia, kto wskutek wojny stał się niewypłacalnym, mógławnioskować zarządzenie dozoru przed sądem. Wniosek ten należało uwzględnić, o ile były widoki na to, że niewypłacalność lub nadmierne zadłużenie mogły być usunięte po ustaniu stosunków wojennych, lub że układem z wierzycielami można było zapobiec upadłości. Co interesujące, przedmiotowe rozporządzenie nadal miało zastosowanie po 1918 r., a za przesłankę wszczęcia postępowania regulowanego tym rozporządzeniem uważano „trudne stosunki gospodarcze, będące niewątpliwie wynikiem wojny”. Zob. *J. Hryniewiecki*, Ordynacja, s. 120; *J. Namitkiewicz*, Podręcznik, s. 546 i n. Podczas trwania dozoru jeden lub więcej dozorcujących wspierali i nadzorowali działalność gospodarczą dłużnika. W tym celu dozorcujący mógł samemu przejąć prowadzenie działalności gospodarczej, wydawać odpowiednie zarządzenia, itp. Na wniosek dłużnika „stojącego pod dozorem” mogła zostać zawarta pomiędzy nim a wierzycielami ugoda przymusowa celem uniknięcia upadłości. Z punktu widzenia problematyki upadłościowej miała również znaczenie ustawa w przedmiocie zaczepienia działań prawnych (tzn. bezskuteczności w stosunku do wierzycieli) dłużnika poza postępowaniem upadłościowym z 21.7.1879 r. Dziennik Praw Rzeszy, s. 277. Zob. *J. Hryniewiecki*, Ordynacja, s. 154 i n.

- 5. Prawo upadłościowe w II Rzeczypospolitej przed reformą z 1934 r.**
Z istoty rzeczy, jak wspomniano o tym już wcześniej, po odzyskaniu niepodległości w 1918 r., w II Rzeczypospolitej obowiązywało prawo dzielnicowe odziedziczone po trzech państwach zaborczych. Dotyczyło to również uregulowań prawa upadłościowego. Przed polskim prawodawcą stanęły wówczas dwa ważne zadania. Po pierwsze, wprowadzenie adekwatnego do ówczesnych potrzeb gospodarczych systemu prawa upadłościowego. Po drugie, wprowadzenie jednolitego prawa upadłościowego

na całym obszarze odrodzonego państwa, w którym cały czas pozostawało żywe przywiązanie do różnych kultur prawnych (zob. *F. Fierich*, Komisja Kodyfikacyjna w Rzeczypospolitej Polskiej, RPEiS 1925, r. 5, s. 656 i n.; Uzasadnienie Projektu Prawa Upadłościowego w opracowaniu Podkomisji Postępowania Upadłościowego na podstawie referatu prof. *M. Allerhanda*, z. 3, Warszawa 1935; *M. Allerhand*, Przyczynki do prawa upadłościowego, PPH 1936, Nr 2; *tenże*, Przyczynki do prawa upadłościowego, PPH 1936, Nr 5; *Z. Fenichel*, Uwagi do projektu ustawy upadłościowej, PPC 1934, Nr 13; *tenże*, Ostateczne projekty prawa układowego i upadłościowego, PPC 1934, Nr 14; *tenże*, Polskie prawo upadłościowe a austriacka ordynacja konkursowa, PPC 1934, Nr 23; *T. Kosiński*, Rozwój ustawodawstwa cywilnego w Polsce, Czasopismo Sędziowskie 1938, Nr 6). Prawa upadłościowego nie udało się ani zastąpić regulacją pochodzącą od polskiego prawodawcy, ani zunifikować, aż do końca 1934 r. Od razu pojawiły się liczne głosy komentatorskie poświęcone instytucjom upadłości i układu. Wskazać np. należy: *D. Altman*, Prawo upadłościowe. Komentarz, Warszawa 1936; *tenże*, Czy niezaplacenie jednego długu może stanowić podstawę do ogłoszenia upadłości dłużnika, PPC 1936, Nr 11; *G. Lauter*, Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz, Warszawa 1935; *O. Buber*, Polskie prawo upadłościowe, Warszawa 1936; *W. Gawlas*, *W. Jonsik*, Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowem, Poznań 1935; *E. Stern*, *A. Thaler*, Prawo upadłościowe, Kraków 1935; *J. Hryniewiecki*, Krótki zarys polskiego prawa upadłościowego oraz polskiego prawa o postępowaniu układowym obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, Poznań 1939; *M. Allerhand*, Prawo upadłościowe. Prawo układowe, Warszawa 1935; *tenże*, Upadłość kupca za długi cywilne, PPC 1935; *J. Korzonek*, Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz, Kraków 1935; *G. Lauter*, Upadłość w świetle praktyki, Warszawa 1934; *A. Szczygielski*, Prawo upadłościowe i układowe, Miesięcznik Prawa Handlowego i Wekslowego, Warszawa 1935; *A. Radwan*, Integracyjny wymiar życia i dzieła Maurycyego Allerhanda – w 140. rocznicę urodzin, Czasopismo Kwartalne Catego Prawa Handlowego, Upadłościowego oraz Rynku Kapitałowego 2008, Nr 2, s. 311 i n.; *J. Litauer*, Maurycy Allerhand jako kodyfikator, Głos Prawa 1938, Nr 6–8, s. 323; *A. Redzik*, Maurycy Allerhand jako znawca i kodyfikator prawa upadłościowego, e.Palestra 2016, poz. 44/A. Unifikację prawa upadłościowego poprzedzało wprowadzenie pomnikowej regulacji prawnej, jaką był Kodeks zobowiązań i Kodeks handlowy. Z istoty rzeczy istotne znaczenie miał rozwój nauki w zakresie problemów międzydzielnicowego prawa upadłościowego; *M. Allerhand*, Międzydzielnicowe prawo konkursowe w Państwie Polskim, Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości, rok II, Nr 3; *W. Siedlecki*, Międzynarodowe prawo upadłościowe, PPIa 1937, t. 42. Por. też *S. Rundsztajn*, Zasady i kierunki międzynarodowego prawa upadłościowego, Warszawa 1909. W pierwszym etapie reformy zmiany dotknęły przepisów na wypadek ogłoszenia upadłości. Na uwagę zasługuje ustawa z 26.10.1921 r. przepisy prawne, obowiązujące na obszarze Spisza i Orawy, należącym do Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1921 r. Nr 89, poz. 657) i rozporządzenie z 14.9.1922 r. o organizacji sądownictwa na Spiszu i Orawie i rozciągnięcie na ten obszar mocy obowiązującej niektórych ustaw i rozporządzeń (Dz.U. z 1922 r. Nr 90, poz. 833). Przepisy te wprowadziły na wskazany obszar postanowienia austriackiej ustawy konkursowej z 10.12.1914 r. uchylając jednocześnie obowiązującą tam ustawę konkursową. *B. Stelmachowski*, Prawo, s. 1. Do kolejnych źródeł prawa upadłościowego zaliczyć wypada przepisy o zapobieganiu upadłości z lat 1927 i 1928. Zob. *S. Waschka* (red.), Podręczna, s. 50 i n.; *H. Sanda*, Nadzór sądowy i ugoda pozakonkursowa, PPH 1926, Nr 4, s. 145 i n. Wymienić należy tu dwa akty prawne o zbliżonej treści. Po pierwsze, dla byłego zaboru rosyjskiego, rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 23.12.1927 r. o zapobieganiu upadłości (Dz.U. z 1928 r. Nr 3, poz. 20). Rozporządzenie to miało charakter „dzielnicowy”

i obowiązywało na obszarach objętych okręgami sądów apelacyjnych: w Warszawie, Lublinie i Wilnie. Rozporządzenie z 23.12.2007 r. uchyliło następujące akty prawne. Rozporządzenia Gen. Gub. Warsz. z 21.3./12.11.1915 r. o zarządzeniu nadzoru celem uniknięcia upadłości (Dz. Rozp. dla Gen. Gub. Warsz. Nr 12, poz. 13), zmienione rozporządzeniem Gen. Gub. Warsz. z 28.11.1916 r. (Dz. Rozp. dla Gen. Gub. Warsz. Nr 54, poz. 200) i art. 392–403 ustawy postępowania sądowego handlowego [Zbiór Praw (ces. ros.) t. XI cz. 2]. Po drugie, dla byłego zaboru pruskiego, rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 6.3.1928 r. o zapobieganiu upadłości na obszarze okręgów sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach (Dz.U. z 1928 r. Nr 27, poz. 244). Przepisy rozporządzenia nie odnosiły się do przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, podlegających nadzorowi według ustawy z 12.5.1901 r. o prywatnych przedsiębiorstwach ubezpieczeniowych (Dziennik Praw Rzeszy s. 139). Uchylono natomiast „rozporządzenie rady związkowej z 14.12.1916 r.” (Dziennik Praw Rzeszy s. 1363). Wskazane powyżej dwa akty prawne wprowadzały instytucję „odroczenia wypłat” dla handlującego, posiadającego dostateczne środki do zupełnego zaspokojenia wszystkich swoich wierzycieli, „który wskutek wyjątkowych, a niezależnych od niego okoliczności zaprzestał czasowo wypłat lub przewiduje w najbliższej przyszłości konieczność czasowego ich zaprzestania”. W przypadku uwzględnienia wniosku sąd oznaczał termin odroczenia wypłat (rodzaj moratorium na spłatę zadłużenia). Termin ten nie mógł być dłuższy niż 3 miesiące. Mógł być jednak przedłużany dwukrotnie na dalsze okresy czasu do 3 miesięcy. Równoległe z oznaczeniem terminu odroczenia wypłat sąd powoływał nadzorcę sądowego. Ponadto handlujący, który przewidywał niemożność zaspokojenia w całości wszystkich swoich wierzycieli z upływem pierwszych 3 miesięcy po uzyskaniu odroczenia, mógł – celem uniknięcia upadłości – zawrzeć „układ zapobiegawczy”. Natomiast na obszarze byłego zaboru austriackiego nadal – do reformy prawa z 1934 r. – obowiązywało rozporządzenie cesarskie z 10.12.1914 r. Ordynacja ugodowa poza postępowaniem upadłościowym. Dziennik Praw (ces. austr.) Nr 337, Zob. S. Waschka (red.), Podręczna, s. 50; B. Stelmachowski, Prawo, s. 1–2. W pierwszym etapie reformy uregulowań upadłościowych nie udało się zatem dokonać pełnej unifikacji nawet na poziomie przepisów zapobiegających upadłości. Szczególne zasady dotyczące upadłości zawierała m.in. ustawa z 29.10.1920 r. o spółdzielniach w art. 85–10 (Dz.U. Nr 111, poz. 733) i inne ustawy. Zob. J. Hryniewiecki, Ordynacja, s. 165 i n. Ponadto wprowadzono szczególne, „sektorowe” procedury restrukturyzacyjne. Wskazać tu należy na rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 23.8.1932 r. o zapobieganiu skutkom trudności płatniczych w rolnictwie (Dz.U. Nr 72, poz. 652) zawierające konstrukcję odroczenia wypłat i układu. Dalej wymienić należy rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych (Dz.U. Nr 94, poz. 841). Ostatni akt prawny przewidywał tryb postępowania układowego i likwidacyjnego dla posiadaczy gospodarstw wiejskich.

- 6** 6. **Prawo upadłościowe z 1934 r.** Kluczowa reforma prawa upadłościowego i układowego w Polsce, pozostająca pod wpływem regulacji austriackich i niemieckich, z której dorobku nadal korzysta obecne ustawodawstwo, miała miejsce w 1934 r. Do 31.12.1934 r. obowiązywało prawo dzielnicowe. Zob. R. Adamus, Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce, s. 609 i n. Na temat reformy z 1934 r. – zob. np. F. Fierich, Komisja Kodyfikacyjna, s. 656 i n.; Uzasadnienie projektu prawa upadłościowego, 1935; M. Allerhand, Przyczynki do prawa upadłościowego, PPH 1936, Nr 2; *tenże*, Przyczynki do prawa upadłościowego, PPH 1936, Nr 5; Z. Fenichel, Uwagi do projektu ustawy upadłościowej; *tenże*, Ostateczne projekty prawa układowego i upadłościowego; *tenże*, Polskie prawo upadłościowe; T. Kosiński, Rozwój ustawodawstwa cywilnego; A. Stawarska-Rippel, Trzy transformacje w procedurze cywilnej w Polsce w XX wieku. Wzorce rozwią-

zań, Zeszyty Prawnicze UKSW 11.2 (2011), s. 353 i n. Wprowadzono wówczas do obiegu prawnego nowy system prawa upadłościowego, ale również dokonano unifikacji tego prawa dla całego obszaru II Rzeczypospolitej. Wydano wówczas trzy zasadnicze akty prawne w formie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r.: Prawo upadłościowe, Przepisy wprowadzające prawo upadłościowe, a także Prawo o postępowaniu układowym. Przepisy o prawie upadłościowym i układowym z 1934 r. weszły w życie z dniem 1.1.1935 r. Od razu pojawiły się liczne głosy komentatorskie poświęcone instytucjom upadłości i układu. Wskazać np. należy: *D. Altman*, Prawo upadłościowe. Komentarz; *tenże*, Czy niezapłacenie jednego długu może stanowić podstawę do ogłoszenia upadłości dłużnika; *G. Lauter*, Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz; *Buber*, Polskie prawo; *W. Gawlas*, *W. Jonsik*, Prawo upadłościowe; *E. Stern*, *A. Thaler*, Prawo upadłościowe; *J. Hryniewiecki*, Krótki zarys polskiego prawa upadłościowego; *M. Allerhand*, Prawo upadłościowe, 1935; *tenże*, Upadłość kupca; *J. Korzonek*, Prawo upadłościowe, 1935; *G. Lauter*, Upadłość w świetle praktyki; *A. Szczygielski*, Prawo upadłościowe i układowe. Z literatury współczesnej zob. np. *Zedler*, Prawo upadłościowe i układowe, 1997; *K. Piasecki*, Prawo upadłościowe; *Gurgul*, Komentarz, 2000; *S. Gurgul*, *E. Hnat*, *S. Karabasz*, Prawo upadłościowe. Komentarz; *Z. Świeboda*, Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym; *J. Paskart*, Prawo upadłościowe; *G. Bieniek*, Prawo upadłościowe i układowe; *D. Czajka*, Przedsiębiorstwo w kryzysie; *tenże*, Układ w prawie układowym. W czasie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej nie wprowadzono szczególnych regulacji dotyczących upadłości dla Generalnego Gubernatorstwa. W zakresie prawa handlowego wprowadzono m.in. przepisy o założeniu spółek w Generalnym Gubernatorstwie i o przedłużeniu terminów prawa wekslowego i czekowego. Zob. Prawo Generalnego Gubernatorstwa, Rozporządzenia Generalnego Gubernatora dla okupowanych polskich obszarów oraz przepisy wykonawcze do nich w układzie rzeczowym, Kraków 1940, s. 55 i n.

7. Prawo upadłościowe w latach 1945–1989. Prawo upadłościowe adresowane 7 do kupców z istoty rzeczy utraciło znaczenie praktyczne w dobie gospodarki centralnie planowanej i jednostek gospodarki uspołecznionej. W okresie PRL dokonano jednak pewnych korekt Prawa upadłościowego (Dz.U. z 1946 r. Nr 31, poz. 197 ze zm.) i układowego (Dz.U. z 1950 r. Nr 38, poz. 349 ze zm.), wynikających z bieżących zmian w prawie. Niemniej – w swoim wymiarze praktycznym – prawo upadłościowe obumarło. Należy odnotować, że w okresie PRL powstały także regulacje dotyczące szczególnych postępowań upadłościowych. Ustawa z 29.6.1983 r. o poprawie gospodarki przedsiębiorstwa państwowego oraz o jego upadłości (Dz.U. z 1983 r. Nr 36, poz. 165) obowiązywała od 1.10.1983 r. do 21.3.1990 r. Wymienić tu także należy ustawę z 17.2.1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz.U. Nr 12, poz. 61 ze zm.) i jej następczynią tzn. ustawę z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1285).

8. Prawo upadłościowe i naprawcze z 2003 r. Przepisy z 1934 r. przewidywały 8 osobną procedurę upadłościową i układową. Ustawa – PrUpadNaprz wprowadziła jednolitą procedurę upadłościową. Zob. np. *K. Flaga-Gieruszyńska*, Tradycja i postęp w prawie upadłościowym, Teka Kom. Praw. – OL PAN, 2008, s. 35 i n. Po ogłoszeniu upadłości postępowanie prowadzono albo w trybie postępowania obejmującego likwidację majątku upadłego, albo z możliwością zawarcia układu. „Przejsię” z jednego trybu postępowania w drugi mogło następować nawet kilkukrotnie, natomiast ogłoszenie upadłości – pomimo zmian trybów postępowania – było jednorazowe. Postępowanie o zmianie trybu postępowania wywoływało skutki z chwilą jego wydania. Zmiana trybu postępowania wiązała się z różnymi komplikacjami (zob. *R. Adamus*, Zmiana trybu postępowania upadłościowego

upadłej spółki handlowej, Pr. Sp. 2011, Nr 1, s. 23–32). W uzasadnieniu projektu PrUpadNapr krytykowano wcześniejsze oddzielenie postępowania upadłościowego i układowego. Wskazano, że: „przy tym rozwiązaniu wierzyciele ponoszą negatywne konsekwencje niewypłacalności dłużnika. Jednocześnie wierzyciele pozbawieni zostają możliwości wpływu na wszczynanie postępowania układowego. Nie mogą bowiem zaskarżyć nawet błędnego orzeczenia o otwarciu postępowania układowego. (...) Rozwiązanie to jest mało przydatne, jeżeli nie wręcz szkodliwe. Przede wszystkim jest nadużywane przez nieuczciwych dłużników ze szkodą dla wierzycieli”. Rzeczywiście, w praktyce miały miejsce przypadki, w których dłużnicy składali podania o otwarcie postępowania układowego, aby uzyskać ochronę przed upadłością bez zamiaru wykonania układu. Przepisy z 2003 r. były poddawane kolejnym nowelizacjom. Zob. np. *D. Mirowska, W. Mirowski*, Następstwa nowelizacji prawa upadłościowego i naprawczego, s. 121 i n.; *A.J. Witosz*, w: System PrHandl, t. 6, s. 618. Co do opracowań poświęconych prawu upadłościowemu i naprawczemu zob. np. *Świeboda*, Komentarz, 2003; *Gurgul*, Komentarz, 2004; *Jakubecki, Zedler*, Komentarz, 2003; *Piasecki*, Komentarz; *Zimmerman*, Komentarz, 2007. W myśl art. 449 PrRestr w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, tj. przed 1.1.2016 r. wpłynął wniosek o ogłoszenie upadłości, stosuje się przepisy dotychczasowe. Oznacza to w praktyce stosowanie PrUpadNapr jeszcze kilka lat po zmianie konstrukcji upadłości w 2015 r.

- 9 9. **Prawo upadłościowe z 2015 r.** Z dniem 1.1.2016 r. ponownie odseparowano sferę układu i upadłości. Celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie upadłości. Ponowne oddzielenie upadłości i układu wymusza wprowadzenie zabezpieczeń przed nadużywaniem, ze szkodą dla wierzycieli, postępowania restrukturyzacyjnego. W jaki sposób PrRestr powinno poradzić sobie z tym problemem? Zob. *A. Hrycaj*, Cztery postępowania restrukturyzacyjne, s. 2 i n.; *taż*, Pokrzywdzenie wierzycieli, s. 82 i n. Po pierwsze, poprzez wprowadzenie instrumentów przyspieszających przebieg postępowania restrukturyzacyjnego. Po drugie, poprzez instytucję badania podstaw do otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego. Wskazać w tym miejscu należy art. 8 ust. 1 PrRestr, zgodnie z którym sąd jest zobowiązany do odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, jeżeli jego otwarcie zmierzałoby do pokrzywdzenia wierzycieli. Ponadto w myśl art. 8 ust. 2 PrRestr sąd odmówi otwarcia postępowania układowego lub sanacyjnego, gdy nie uprawdopodobniono zdolności dłużnika do bieżącego zaspokajania kosztów postępowania i zobowiązań powstałych po jego otwarciu. Po trzecie, poprzez wprowadzenie możliwości odebrania zarządu własnego dłużnikowi i ustanowienie zarządcy w przyspieszonym postępowaniu układowym i w postępowaniu układowym (art. 67 ust. 1 PrRestr), poprzez powierzenie zarządu majątkiem dłużnika zarządcy w postępowaniu sanacyjnym. Po czwarte, poprzez bieżące monitorowanie – w ramach comiesięcznych sprawozdań nadzorca sądowego – czy dłużnik reguluje zobowiązania powstałe po otwarciu przyspieszonego postępowania układowego i postępowania układowego (art. 31 ust. 2 pkt 1 PrRestr). W przypadku wniosku o otwarcie postępowania układowego i wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego (a zatem z założenia najdłużej trwających postępowań) dłużnik jest obowiązany uprawdopodobnić swoją zdolność do wykonywania zobowiązań po dniu otwarcia postępowania (art. 266 ust. 1 i art. 284 ust. 1 pkt 4 PrRestr). Po piąte, poprzez instytucję uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 334 i n. PrRestr). Z literatury przedmiotu zob. np. *J. Kruczałak-Jankowska*, Tendencje zmian regulacji prawnych niewypłacalności przedsiębiorców, s. 5 i n.; *R. Adamus*, Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz; *Zimmerman*, Prawo upadłościowe i restrukturyzacyjne; *Gurgul*, Komentarz, 2015. Należy wyrazić pogląd, że nowelizacja z 2015 r. nie zamyka zmian w prawie upadłościowym. W teorii i praktyce już ujawniły się różne dysfunkcje ostatniej nowelizacji z 2015 r. Ponadto na uregulowanie czeka problem

upadłości zgrupowania przedsiębiorców. Prawo upadłościowe – jak i całe prawo gospodarcze – jest przedmiotem nieustających igrzysk ustawodawcy. Zob. trafne uwagi A. Kidyby, Kultura legislacyjna, s. 7.

10. **Nowelizacje PrUpad po 1.1.2016 r.** Przepisy upadłościowe były przedmiotem nowelizacji po 1.1.2016 r.; zob. np. R. Adamus, Najważniejsze planowane zmiany dotyczące Prawa upadłościowego i Prawa restrukturyzacyjnego w roku 2018, Jur. 2018, Nr 4, s. 4. Duża nowela będzie odnosiła się do tzw. Krajowego Rejestru Zadłużonych i upadłości konsumenckiej.

Zaletą projektowanej noweli upadłości konsumenckiej jest poszerzenie możliwości formuł postępowania upadłościowego wobec konsumentów. W przypadku jej wejścia w życie byłyby one następujące:

Różnorodność modeli upadłości konsumenckiej w wyniku przygotowywanej noweli							
1.	Upadłość konsumencka (z uwagi na osobę uprawnioną do złożenia wniosku) może być:						
	wszczęta na wniosek dłużnika	wszczęta na wniosek wierzyciela i wówczas ma postać hybrydalną					
2.	Upadłość konsumencka może opierać model oddłużenia na:						
	postanowieniu sądu o umorzeniu zobowiązań	treści układu przewidującego umorzenie zobowiązań zatwierdzonego przez sąd (restrukturyzacyjnego lub wyjątkowo likwidacyjnego)					
3.	Umorzenie zobowiązań w drodze postanowienia sądu może mieć miejsce:						
	już z chwilą ogłoszenia upadłości	w sposób warunkowy po upływie 7 lat	po przeprowadzeniu postępowania upadłościowego i po wydaniu postanowienia o umorzeniu				
4.	Upadłość konsumencka, z uwagi na model postępowania z majątkiem dłużnika, może przybrać następującą postać:						
	upadłość konsumencka bez likwidacji majątku z uwagi na jego obiektywny brak	upadłość konsumencka z tradycyjną likwidacją majątku			z zatwierdzeniem układu	z zatwierdzeniem układu częściowego	z modelem układu po ogłoszeniu upadłości
		tradycyjną	z przygotowaną likwidacją	z przygotowaną likwidacją i z likwidacją tradycyjną			
5.	Upadłość konsumencka z uwagi na ciężar finansowy dla dłużnika może być:						
	z likwidacją majątku i z planem spłaty	tylko z likwidacją majątku	tylko z planem spłaty z obowiązkiem wykonania układu i planu spłaty	bez likwidacji majątku (z uwagi na obiektywną okoliczność jego braku) i bez planu spłaty	z obowiązkiem wykonania układu i planu spłaty		

6.	Odstąpienie od ustalania planu spłaty z innej przyczyny niż zawarcie układu może mieć miejsce:				
	przy orzekaniu o ogłoszeniu upadłości		w toku postępowania		
	ostateczne	warunkowe	z uwagi na zerową listę wierzytelności	z uwagi na niezdolność do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu	
				ostateczne	warunkowe

- 11 11. Nowelizacja prawa upadłościowego w innych systemach prawnych.** Nie może ująć uwadze także fakt, że wiele krajów europejskich ostatnimi czasy również zdecydowało się na modernizację własnego prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego. Poważne zmiany w tym zakresie miały miejsce w Niemczech, Hiszpanii, Austrii, Szwajcarii, Włoszech, Grecji, Anglii, Czechach itp. Nowelizacja prawa w Polsce wpisuje się zatem w pewien ogólny trend europejski, związany z kryzysem gospodarczym, który miał miejsce pod koniec pierwszej dekady XXI w. Zob. np. *Insolvency reforms in Europe*, Loan Market Association News, 2012, Nr 7, s. 21 i n.; *S. Braun*, German Insolvency Act: Special Provisions of Consumer Insolvency Proceedings and the Discharge of Residual Debts, German Law Journal 2005, t. V, Nr 1, s. 59 i n.; *G. Hoher*, German for „Modernising Bankruptcy Law”, Eurofenix, 2012, Nr 1, s. 16 i n.; *A. Satava, M. Dancisin*, New Czech Insolvency Law on its Way, Butterwoths Journal of International Banking and Financial Law, 2006, Nr 11, s. 450 i n.; *A. Scarso*, Debt restructuring in the „new” Italian Insolvency Law, Studia Iuridica Toruniensia, t. V, s. 7 i n.

II. Prawo o niewypłacalności dłużnika jako samodzielna gałąź prawa

- 12 1. Wyodrębnienie gałęzi prawa.** Czy prawo upadłościowe wraz z prawem restrukturyzacyjnym stanowią samodzielną gałąź prawa? Wyodrębnienie gałęzi prawa w obrębie danego systemu prawa jest długotrwałym procesem, na który ma wpływ wiele czynników, takich jak np. tradycje kultury prawnej, zmiany stosunków społecznych, akty działania prawodawcy, poglądy jurysprudencji. Podział systemu prawa na gałęzie może być uzasadniony zarówno względami teoretycznymi, jak i praktycznymi. Zob. np. *J. Wróblewski*, w: *W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki*, Teoria państwa i prawa, s. 369; *J. Kowalski, W. Lamentowicz, P. Winczorek*, Teoria państwa i prawa, Warszawa 1986, s. 216 i n. Szerzej na temat prawa upadłościowego jako gałęzi prawa – zob. *R. Adamus*, Miejsce Prawa upadłościowego i naprawczego, s. 16 i n., a na temat prawa restrukturyzacyjnego – zob. *R. Adamus*, Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Por. też *J. Sobkowski*, Istota i znaczenie upadłości w polskim systemie prawnym, RPEiS 1974, z. 3, s. 247. Ukształtowana w taki sposób „systematyzacja ogólnego zbioru norm nie jest wskutek tego oparta na ostrych kryteriach podziału” (*Z. Radwański*, Prawo cywilne, 2009, s. 5). Gałąź prawa reguluje określone stosunki społeczne, do których się odnosi w sposób pełny. Zob. np. *R. Adamus, B. Kuś*, Lebensmittelrecht, s. 2. W efekcie do stosunku społecznego podlegającego regulacji danej gałęzi prawa mają bezpośrednie zastosowanie normy prawne z owej gałęzi prawa. Z kolei normy prawne z innych gałęzi prawa można stosować jedynie analogicznie lub subsydiarnie (*Z. Radwański*, Prawo cywilne, 2009, s. 5). Rozwój stosunków społecznych, ich profesjonalizacja i rozrost norm prawnych sprzyja powolnej emancypacji coraz to nowszych gałęzi prawa. Na przykład umowa o pracę była – jeszcze pod rządem KZ – elementem prawa cywilnego.